

ay boyunca devam eden muhasara neticesinde İngiliz kuvvetleri mağlup edilerek esir alındı. Zaman zaman siyatik ağrıları çeken Goltz Paşa bu arada tifoya yakalandı ve 18-19 Nisan 1916 gecesi öldü. Cenazesi, Alman ve Türk bayraklarıyla ve yollardaki halkın da katılımıyla yapılan bir askerî merasimle Bağdat'ta Dicle kıyısındaki mezarlığa gömüldü (21 Nisan 1916). Daha sonra naaşı hanımının arzusu üzerine İstanbul'a nakledildi ve Tarabya'daki Alman yazlık elçilik binasının bahçesinde Moltke anıtının yakınına defnedildi (24 Haziran 1916).

Goltz, iyi eğitim almış başarılı bir kumandan ve iyi bir yazar olarak kabul edilmektedir. Maiyetindekilerden çok şey istediği ve bu isteklerinde hayli nazık davrandığı belirtilir. Almanya'ya döndükten sonra Türkiye'deki meslektaşlarıyla irtibatını kesmemiş, bunlarla mektuplaşmaya devam etmiştir. Mektuplarında Türkiye ile alakalı gelişmeleri yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Goltz aynı zamanda Helmuth von Moltke gibi arkada pek çok makale bırakmış ve yirmiden fazla kitap telif etmiştir. Kaleme aldığı eserlerden bazıları Türkçe dahil çeşitli dillere tercüme edilmiştir. Hâtıraları *Denkwürdigkeiten, Bearbeitet und Herausgegeben von Friedrich von der Goltz und Wolfgang Foerster* (Berlin 1929) Türkçe'ye çevrilmiştir (*Golç Paşa'nın Hatırası*, trc. Salih Maykuş, İstanbul 1932). Eserlerinden Osmanlı Devleti'yle ilgili olanlar: *Das Volk in Waffen. Ein Buch über Heerwesen und Kriegführung unserer Zeit* (Berlin 1883, trc. Millet-i Müsellaha, İstanbul 1915); *Ein Ausflug nach Mazedonien* (Berlin 1894); *Anatolische Ausflüge* (Berlin 1896); *Der Thessallianische Krieg und die Türkische Armee* (Berlin 1898, trc. Osmanlı Yunan Seferi 1313, İstanbul 1332); *Der jungen Türkei Niederlage und der Möglichkeit ihrer Wiedererhebung* (Berlin 1913, trc. Genç Türkiye'nin Hezimet-i İlmân-ı İtilâsı, İstanbul 1332); *Stärke und Schwäche des türkischen Reiches* (Deutsche Rundschau, Band XXIV, I [Oktober 1897]).

BİBLİYOGRAFYA :

H. von Kiesling, *Mit Feldmarschall von der Goltz Pascha in Mesopotamien und Persien*, Leipzig 1922; B. von Schmiterlów, *Aus dem Leben des Generalfeldmarschalls Freiherr von der Goltz Pascha: Nach Briefen an Seinen Freund*, Berlin-Leipzig 1926; Pertev Demirhan, *Generalfeldmarschall Colmar Freiherr von der Goltz: Das Lebensbild eines Großen Soldaten: Aus Meinen Persönlichen Erinnerungen*, Göttingen 1960; J. L. Wallach, *Anatomie einer Militärhilfe*, Düsseldorf 1976; a.e.: *Bir Askerî Yardımın Anatomisi*

(trc. Fahri Çeliker), Ankara 1985; Zeynep Güler, *Osmanlı Ordusu'nun Modernleşmesinde von der Goltz Paşa'nın Rolü* (yüksek lisans tezi, 2007), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; C. A. Krethlow, *Generalfeldmarschall Colmar Freiherr von der Goltz Pascha: Eine Biographie*, Paderborn 2012.

NECMETTİN ALKAN

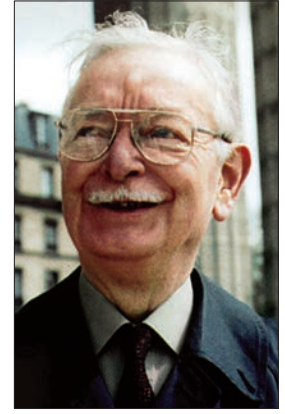
GOODWIN, Godfrey

(1921-2005)

İngiliz sanat tarihçisi.

24 Şubat 1921'de babasının mühendis olarak çalıştığı Lizbon'da doğdu. Onun 1923'te ölümü üzerine ailesi İngiltere'ye döndü. Bristol'da Clifton College'da (1932-1935), Fransız Enstitüsü'nde (1935-1936) ve Royal Academy of Dramatic Arts'ta (RADA, 1937-1938) öğrenim gördü. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 1939'da askere yazıldı. Orduyla birlikte önce Cezayir'e, ardından Roma'ya gitti. Roma'da entelektüel çevrelerle tanıştı ve Akdeniz dünyası yanında mimariye de ilgi duydu. Daha sonra Mısır'a gidip İskenderiye'deki Victoria College'da öğretmenliğe başladı, ancak Süveyş krizinin patlak vermesiyle Mısır'dan ayrılarak Türkiye'ye geldi. Önce English High School'da (şimdiki Nişantaşı Anadolu Lisesi), 1958'den itibaren Robert Kolej'de sanat ve mimarlık tarihi dersleri verdi. 1965'te Gillian Chorley ile evlendikten birkaç yıl sonra Robert Kolej'in Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanması ardından İngiltere'ye döndü. Türkiye'de geçirdiği sürede, erken İslâm mimarisini konu alan kitabın yazarı K. A. C. Creswell'in İslâm mimarisi üzerine olumsuz görüşlerine karşı geliştirdiği fikirlerini 1971'de basılan Osmanlı mimarisinin tarihiyle ilgili eserinde dile getirdi. Eserde Osmanlı mimarisinin Bizans ve İran mimarisinin bir karışımı olmaktan ziyade çeşitli üslupları bir araya getiren kendine özgü bir mimari olduğunu savundu.

Goodwin daha sonra North Kensington'daki Bevington İlkokulu'nda hocalığa başladı. Kısa bir süreliğine MacMillan Yayınevi'nin sanat tarihi bölümünün İslâm kısmında editörlük yaptı. 1980'lerde Royal Asiatic Society'nin başkanlığında bulundu ve kurumun Queen's Gardens'daki yeni binasına taşınması işlemlerini yürüttü. Hayatının geri kalanını İngiltere'de sürdürdüyse de sık sık Türkiye'ye geldi. 1990'lardaki emekliliğinin ardından Boğaziçi Üniversitesi'nde Osmanlı ve Bizans sanat tarihine dair dersler vermeye başladı. Bu üniversiteden 2000 yılında fahri

Godfrey Goodwin

doktora aldı. 18 Ağustos 2005'te İngiltere'de öldü.

Eserleri. Goodwin'in başlıca eserleri şunlardır: *A History of Ottoman Architecture* (London 1971, T trc. Müfit Günay, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, İstanbul 2002), *Ottoman Turkey* (London 1977), *Islamic Spain* (San Francisco 1990), *Sinan: Ottoman Architecture and its Values Today* (London 1993), *The Sultan's Seraglio: an intimate portrait of life at the Ottoman court (from the seventeenth-century edition of John Withers)* (London 1996), *The Private World of Ottoman Women* (London 1997; T trc. Sinem Gül, *Osmanlı Kadınının Özel Dünyası*, İstanbul 1988), *The Janissaries* (London 1997; T trc. Derin Türkömer, *Yeniçeriler*, İstanbul 2012), *Topkapı Palace: An Illustrated Guide to its Life and Personalities* (London 1999), *Life's Episodes: Discovering Ottoman Architecture* (İstanbul 2002).

BİBLİYOGRAFYA :

M. Freely, "And Where Shall We Begin? An Appreciation of the Architectural Historian Godfrey Goodwin (1921-2005)", *Cornucopia*, VI/34, İstanbul 2005, s. 22-24; J. Carswell, "Godfrey Goodwin: A Scholar in Love with the Wonders of Ottoman Architecture and all Things Turkish", *The Guardian*, 6 September 2005; R. Krahl, "Godfrey Goodwin: Hospitable Scholar who Became a Leading Authority on Ottoman Architecture and Turkish Culture", *The Times*, 2 September 2005.

EMRAH SAFA GÜRKAN

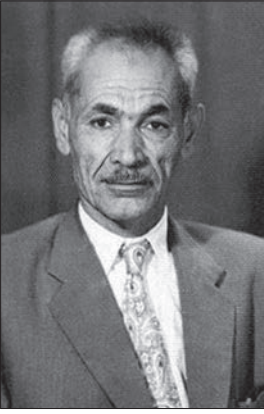
GORAN, Abdullah

(عبدالله گوران)

(1904-1962)

Modern Kürt şiirinin önde gelen temsilcilerinden.

Irak'ın Süleymaniye vilâyetine bağlı Halepçe şehrinde doğdu. Câf aşiretinin Merivân yöresinde yerleşik Mirân Bey kolundandır. Aile önce Karadağ'a, ardından

Abdullah
Goran

Halepçe'ye göç etmiş, Kâtib-i Fârisî laka-bıyla tanınan edip ve şair dedesi Abdullah Bey ile babası Süleyman Bey, Câf aşireti reisi Osman Paşa ve karısı Âdile Hanım'ın özel kâtipliğini yapmıştır. Abdullah Halepçe'de ilkokulda Türkçe öğrendi, Paşa Camii'ndeki ders halkasından ve babasından ilk dinî bilgileri aldı, Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledi (Latif, s. 114). 1919'daki İngiliz işgali üzerine ailesi Havraman köylerinden birine göçtü. Babası aynı yıl ölünce aileye bakan ağabeyi Muhammed kardeşini Kerkük'teki el-Medresetü'l-ilmîyye'ye kaydetti. Ancak ağabeyinin 1921'de öldürülmesi yüzünden öğrenimini tamamlayamadan annesinin yanına döndü. Ailenin geçimini sağlamak için geçirdiği sıkıntılı birkaç yıldan sonra Halepçe ve çevre köylerdeki ilkokullarda öğretmenlik yaptı (1925-1937). Bu sırada kendini yetiştirmeye çalıştı, Farsça, Arapça ve İngilizce öğrendi, Türk ve İngiliz edebiyatına dair eserler okudu. İlk şiiri Süleymaniye'deki *Pêşgevtin* dergisinde çıktı (sy. 61, 1921). Ardından şiirleri Süleymaniye'deki *Jiyân* gazetesinde yayımlandı (1926-1938). Kendisine Goran lakabının o yıllarda bu gazetenin sahibi ve başyazarı olan Pîremêrd veya şair Reşîd Necîb tarafından verildiği yahut kabilesi Câf'a düşman olan Goran kabilesiyle kendi kabilesi arasında barışa vesile olması amacıyla, ayrıca kabilecilik anlayışına karşı tavır sebebiyle bizzat kendisi tarafından kullanıldığına dair farklı ihtimallerden söz edilir (a.g.e., s. 96).

Goran 1938'de bir devlet dairesinde memur olarak çalışmaya başladı. 1942'de bir grup arkadaşıyla birlikte Filistin'in Yafa şehrine giderek İngilizler'in Ortadoğu'da faşizm ve Nazizm propagandasına karşı yayıma başlattıkları Near East Radio Broadcasting'in Kürtçe bölümünü yönetti. Burada Kürt vatandaşlığı ve milliyetçiliği ruhunu uyandırmaya çalışan yazıları sebebiyle görevine son verilince (1945) Irak'a

döndü ve 1950 yılına kadar oturmaya mecbur tutulduğu Erbil'de muhasebecilik yaptı. İngiliz manda yönetiminden sonra krallık yönetiminin baskısı altındaki şartlarda Irak Komünist Partisi'ne üye oldu, bu sırada siyasî faaliyetleri ve bazı şiirleri yüzünden hapse atıldı, iki yıl sonra serbest bırakılınca Süleymaniye'de *Jîn* (daha önceki *Jiyân*) gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi (1952-1954). Kültürel ağırlıklı bu gazeteyi toplum mücadelecisi sesi haline getirdi. 1954 sonbaharında tekrar tutuklandı ve bir yıl hapis, bir yıl da İran sınırına yakın Bedre kazasında sürgünle cezalandırıldı. 1956'da serbest bırakıldı; aynı yıl Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi üzerine İsrail, İngiltere ve Fransa'nın Mısır'a karşı giriştiği savaş sırasında diğer bazı Arap ülkeleri gibi Irak'ta da başlatılan Mısır'a yardım çalışmalarına, ayrıca gösterilere katıldı. İki ay sonra yine tutuklanıp Süleymaniye, Kerkük ve Ba'kübâ'da üç yıl kadar hapis yattı. Cumhuriyetin ilân edildiği 14 Temmuz 1958 askerî darbesinin ardından diğer siyasî mahkûmlarla birlikte serbest bırakıldı. Irak Barış Komitesi üyesi sıfatıyla Rusya'ya gitti. Bakü'den sonra Çin ve Kore'ye yaptığı seyahatin ardından Moskova'ya uğrayıp memleketine döndü. Süleymaniye'de iskân dairesinde memur olarak çalışmaya başladı, buradaki *Şafak* (daha sonra *Bejân*) dergisi yayın müdürlüğüne getirildi (1959). Daha sonra Bağdat'a gidip Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Kürt dili ve edebiyatı dersleri verdi. Ayrıca Irak Komünist Partisi'nin çıkardığı *Âzâdî* gazetesinin yazı işlerinde görev aldı. Yakalandığı kanser sebebiyle tedavi için ikinci defa Moskova'ya gitti, birkaç ay kaldıktan sonra memleketine döndü. Bu sırada yazdığı Kürdistan tarihini yücelten bazı şiirlerin Irak'ta yönetimi elinde tutan general Abdülkerim Kasım'ı rahatsız etmemesi için değiştirilerek yayımlanması, bu konuda kendisine bir açıklama yapılmaması ve tedavisi tamamlanmadan memleketine gönderilmesinin ardından komünizm konusunda hayal kırıklığına uğradığı kendi ifadelerinden anlaşılacaktır (a.g.e., s. 262-264). Abdullah Goran 18 Kasım 1962'de Süleymaniye'de öldü. Baba Merduh'un diğer kaynakların aksine verdiği 21 Aralık tarihi yanlış olmalıdır.

Bazı araştırmacıların modern Kürt şiirinin babası / kurucusu olarak niteledikleri Goran XX. yüzyıl Kürt şiirinde en büyük yenilikçi, modern romantik ve realist akımın en önde gelen temsilcilerinden biri kabul edilir. Goran'ın şiirlerinin şekil ve

muhteva bakımından üç farklı merhale geçirdiği görülür. Başlangıçta muhteva ve üslup bakımından izlediği klasik şiirin ardından iki dünya savaşı arasında Şeyh Nûrî Şeyh Sâlih, Pîremêrd, Dildâr, Bahtiyâr Zîver, Kâmuran Ali Bedirhan gibi romantik tarza yönelmiş ve bu ekolün önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur. Şiirlerinde Tevfik Fikret, Celâl Sâhir Erozan, Nâmık Kemal, Celâl Nuri İleri, Nazım Hikmet gibi Türk şairleri ve Türkçe'ye tercüme yoluyla tanıdığı İngiliz romantik şairlerin etkisinde kalmıştır. Daha sonra İngilizce öğrendiğinde Robert Herrick, William Wordsworth, Percy Shelley, John Keats, Lord Byron, Samuel Coleridge ve Oscar Wilde'yi doğrudan okuma imkânı bulmuştur. 1930'lu yıllar ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan itibaren toplumun içinde bulunduğu siyasal, sosyal ve ekonomik şartların etkisiyle diğer birçok Kürt şairi gibi sosyalist ideolojiye yönelen Goran'ın şiirinde realizm ve sosyal konular hâkim olmaya başlamıştır. Türkiye'de ve Arap dünyasında Batı etkisinde gelişen serbest şiir akımı Irak'ta Bedr Şâkir es-Seyyâb, Abdülvehhâb el-Beyâtî, Yûsuf İzzeddin ve Nâzîk el-Melâike gibi temsilciler vasıtasıyla Arap edebiyatı alanında etkisini gösterirken Kürt şiiri de bundan nasibini almış, bu ortamda diğer bazı şairlerle birlikte Goran da geleneksel ölçülerden ayrılıp serbest şiire yönelmiştir. Önceleri Türk ve Fars edebiyatlarında olduğu gibi aruzla da yazarken bunu tamamen terk etmiş ve Kürtçe'ye mahsus mahallî vezin olan heceye dönmüştür. Dilin yabancı kelimelerden arındırılması konusundaki milliyetçi yönelişinde olduğu gibi serbest şiir ve hece veznini tercihinde de Türk şairlerinin kendisi üzerindeki etkisinden açıkça söz etmiş (a.g.e., s. 52-54; Amr Taher Ahmed, sy. 11 [2012], s. 71, 75), diğer yenilikçi Kürt şairlerin bir kısmının yaygın hece vezni ve şiir kalıplarıyla yetinmesine karşılık kısmen kafiyeyi korumakla birlikte bu vezinle sınırlı kalmamış, klasik divan ve halk şiiri unsurlarını çağdaş lirizmin üslup ve teknikleriyle birleştirip Kürt şiirine yeni bir şekil ve muhteva kazandırmıştır.

Abdullah Goran genelde Sorânî lehçesiyle yazmakla birlikte Sorânî ve Kurmançî lehçelerini birbirine mezceden bir edebiyat dili oluşturmaya çalışmış, şiirlerinde Kürtçe'ye girmiş Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri tasfiyeye yönelmiştir. Bu dönemde tabiatı realist bir şekilde tasvir eden Goran tabiatın içinde yaşayan halkı da ondan ayrı tutmamış, bir taraftan insanın ve özellikle kadının güzelliğini öne

çıkarır, kadını güzel ve iyi her şeyin kaynağı olarak idealleştirirken diğer taraftan Kürt kadınının problemlerini dile getirmiş, bilhassa namus cinayeti gibi geleneksel anlayışları ve toplumda hüküm süren her türlü haksızlığı eleştirmiştir. Realist şiirlerinde benimsemiş olduğu sosyalist yaklaşımla Kürt, Irak ve dünya halklarının emellerini, petrol işçilerinin Batılı şirketlerce sömürülen emeklerini, taşradan şehirlere göçen çiftçilerin hayal kırıklıklarını, emperyalizm karşıtlığını, adaleti, demokrasiyi, halkların özgürlüklerini ve “Kardeşlik Hikâyesi” şiirinde olduğu gibi Batı emperyalizmine karşı Arap-Kürt kardeşliği ve iş birliğini dile getirmiştir. Siyasal ve fikrî mücadelesini sosyalist düşünce doğrultusunda vermesine rağmen “Sabah Ezanı”, “Köy Mollası Misafir Odasında”, “Sabah Vakti”, “Cami” gibi şiirlerinde halkın geleneksel ve dinî değerlerine atıfta bulunmaktan geri durmamıştır. Goran’ın şiirleri sadelik, akıcılık, derin tahassüs, canlı tasvir, kendine özgü mûsikîyle temayüz eder. Goran tabiat, güzellik, aşk, kadın, zaman, hayat gibi konuları derin bir hayal gücüyle sunarken farklı düşünceleri ve kavramları içselleştirmede, bunları son derece mükemmel tablolar, iç açıcı sahneler şeklinde resmetmede büyük başarı göstermiştir.

Eserleri. Goran’ın şiirleri çeşitli divanlarda yayımlanmıştır: *Beheşt û Yâdgâr* (Bağdat 1950; Süleymaniye 1971, *Firmêsk û Hüner* ile birlikte); *Firmêsk û Hüner* (Göz yaşları ve sanat, Bağdat 1950; İsveççe trc. B. Amin, F. Shakely, L. Bäckström, *Tarar och konst*, Stockholm 1986; Goran’ın yirmi şiirini içerir); *Sirûşt û Derûn* (Tabiat ve ruhun derinlikleri, Süleymaniye 1968); *Lâvîk û Peyâm* (Şarkı ve mektup, Süleymaniye 1969); *Divânê Goran* (nşr. Muhammed Melâ Abdülkerîm, Bağdat 1980). İzzeddin Mustafa Resûl, Goran’ın şiirlerini ‘*Abdullâh Gorân: el-Âşârü’ş-şîriyyetü’l-kâmîle* adıyla Arapça’ya çevirmiştir (Bağdat 1991, 2014). Fars, Türk, Arap, İngiliz ve Rus edebiyatlarından birçok şiiri Kürtçe’ye tercüme edip divanlarına alan Goran, Fransızca ve İngilizce’den Kürtçe’ye çevirdiği bazı kısa hikâyeleri *Helbizârde* (Seçmeler) adıyla bir araya getirip yayımlamıştır (Bağdat 1953).

Goran üzerine yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Husein Alyshanov, *Muasir Kürd Şairi Abdullah Goranın Poeziyası* (Baku 1969; Ar. trc. Şekûr Mustafa, ‘*Abdullâh Gorân: Şîru’ş-şâ’iri’l-Kürdî el-mu’âşır*, Bağdat 1975); Dahir Karim Latif, *A Comparative Study of Free Verse in Arabic and Kurdish: The Literary*

Careers of al-Sayyâb and Goran (doktora tezi, 1985, Glasgow Üniversitesi); Ümid Aşînâ, *Goran, Nâsîn û Peşân û Vergêranekânî* (Hevlîr 2002); Amr Tâhir Ahmed, *Nimâ Yuşic û Abdullâh Goran Nivêkirdineve û Debîrân* (Duhok 2006); Kemâl Gambâr, ‘*Abdullâh Goran: Râ’iden li-hareketi tevdîdî’ş-ri’l-Kürdî* (Erbil 2010, 2013; Erbil Uluslararası Saint Clements Üniversitesi’nde 2008 yılında yapılmış bir yüksek lisans tezidir).

BİBLİYOGRAFYA :

C. J. Edmonds, *Kurds, Turks and Arabs*, New York 1957, s. 171-179; a.mlf., *Kürtler, Türkler ve Araplar* (trc. Serdar Şengül – Serap Rûken Şengül), İstanbul 2003, s. 233-242; K. Awâd, *Mu’cemü’l-mü’ellifîne’l-’Irâkıyyîn*, Bağdat 1969, II, 331-332; Qanatê Kurdo, *Tarîxa Edebyata Kurdî*, Stockholm 1983, I, 310-324; Dahir Karim Latif, *A Comparative Study of Free Verse in Arabic and Kurdish: The Literary Careers of al-Sayyâb and Goran* (doktora tezi, 1985), University of Glasgow, s. 52-54, 96, 114, 262-264; Kemal Burkay, *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan: Coğrafya-Tarih-Edebiyat*, İstanbul 1992, I, 234; Mehmed Uzun, *Kürt Edebiyatına Giriş*, İstanbul 1999, s. 53-54; Ümid Aşînâ, *Pîremêrd û Pêydâçûneveveki Nuêy Jîyan û Berhemekânî*, Hevlîr 2001, I, 35-36; Sabâh Nûrî el-Merzûk, *Mu’cemü’l-mü’ellifîne ve’l-küttâbi’l-’Irâkıyyîn: 1970-2000*, Bağdat 2002, V, 167; Bâbâ Merdûh Rûhânî, *Târîh-i Meşâhîr-i Kürd*, Tahrân 1382 hş., II, 373-376; Şahrzad Mojab, “No Safe Haven: Violence Against Women in Iraqi Kurdistan”, *Sites of Violence: Gender and Conflict Zones* (ed. W. Giles – J. Hyndman), Berkeley 2004, s. 125-126; M. Ali Suveyrekî, *Mu’cemü’l-kürdî*, Süleymaniye 2006, s. 395-396; Selim Temo, *Kürt Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2007, II, 742-751; İzzeddin Mustafa Resûl, *el-Vâkı’iyye fi’l-edebî’l-Kürdî*, Erbil 2010, s. 12-13, 16-17, 91-92, 123-124, 146-148, 171-172, 177-179, 182, 184-185, 187, 189-191, 193, 209, 210; *Antolojiya Helbestvanên Kurd* (haz. A. Balî), İstanbul, ts. (Pelê Sor Yayınları), s. 189-192; Galaweş İbraheem Muhiadeen, “Goran and Heric: A Comparative Study of Two of Their Poems: To the Ivy Flower and to Daffoils”, *Journal of Zankoy Sulaimani*, I/1, Süleymaniye 1997, s. 44-56; Amr Taher Ahmed, “La poésie de Goran d’Est en Ouest”, *Etudes Kurdes*, sy. 11, Paris 2012, s. 65-80; Th. Bois, “Kurds (Folklore and Literature)”, *EP* (İng.), V, 483; Keith Hitchins, “Goran, ‘Abd-Allah Solaymân”, *EIr.*, XI, 136-137, <http://www.iranicaonline.org/articles/goran-2> (17.04.2015); a.mlf., “Goran, Abdulla”, *Encyclopedia of World Literature* (ed. Steven R. Serafin v.dğr.), Farmington 1999, s. 276-277; Abdüsettar İbrâhim, “‘Abdullâh Gorân: Râ’idü hareketi tevdîdî’ş-şîri’l-Kürdî”, <http://www.sotakhr.com/2006/index.php?id=12048> (17.04.2015); Şabân Mezîrî, “Te’şîrâtü’l-edebî-t-Türki ve’l-İngilizî fi şîri ‘Abdillâh Gorân”, <http://www.alitthad.com/paper.php?name=News&file=article&sid=88120> (17.04.2015); Abdullah el-Hatîb, “Mîn gayâhibi sücûni Bağdâd fi’l-hamsîniyyât ‘Abdillâh Gorân yünüşidü...”, <http://almadapaper.net/sub/07-714/p17.htm> (17.04.2015); Meymûn el-Berrâk, “‘Abdullâh Gorân”, <http://www.iraqnla-iq.com/fp/journal76/nafitha5.htm> (17.04.2015).

GÖKLEN

Bir Türkmen boyu.

İran’ın kuzeydoğusunda Gürgen (Gür-gân) ve Türkmenistan’da Karakalin bölgelerinde, Özbekistan’da Hîve’den birkaç mil uzaklıktaki İlyalı ile Türktul arasında yaşayan bir Türkmen boyudur. İran’da Türkmen Sahra denilen yerde bulunan Göklenler’in, XI. yüzyılda Siriderya kıyısından bugünkü Türkmenistan’ın batısından Balkan taraflarına göç edip daha sonra oradan dönen ve Gök denilen Türkmen kavmiyle alâkası olduğu belirtilir. Bu bölgede XVI. yüzyıldan sonra baş gösteren su sıkıntısı yüzünden Türkmen kabileleri (Salurlar, Ersarılar, Yomutlar vb.) Güney Türkmenistan’daki sulak bölgelere göç ettiler. Göklenler de Etrek ve Gürgen nehirleri arasına yerleştiler (Akiner, *Sovyet Müslümanları*, s. 269).

Göklen adıyla ilgili kesin bir açıklama yoktur. Ancak “len” (leng) eki Küzey İran’daki uruk ve boy isimlerinde rastlanan bir ek olduğundan (Bahtiyarlar adlı boyların birleşmesiyle Heftleng, Ceharleng urukları) Gök adlı kabilenin Gürgen’e yerleşmesinin ardından Farsça’da “mekân, yurt” anlamına gelen “len” ekinin bu isme ilâvesiyle ortaya çıktığı sanılmaktadır. Bu şekilde Göklen, “Gökler’in yurdu, Gök tairesinin mekânı” anlamı kazanır. Göklenler şu boylara ayrılır: Kırık, Bayındır, Yenkak, Senkrik, G(Ç)erkez, Çakır-Beydili, Arap, Ay-Derviş, Kara-Balkan, Erkekli, Kayı, Şeyh Hoca (Haentzsche, XIII, 102; Vámbéry, s. 394; *İA*, IV, 810). İçlerinde Oğuz boylarına mensup grupların yer alması Göklenler’in oluşumu bakımından belirleyicidir.

Tarihî kayıtlarda, Teke ve Yamut Türkmenleri gibi Göklenler’in de buldukları bölgelerde köylere ve kervanlara baskınlar düzenleyip aldıkları esirleri Hîve’ye sattıkları belirtilir (Haentzsche, XIII, 98). Kaçar hânedanından Ağa Muhammed Şah (ö. 1797) Göklenler’in devamlı saldırılarını yüzünden onların üzerine askerî birlikler gönderdi ve pek çok Göklen ya öldürüldü ya da esir alındı. Böylece Göklenler’in bir kısmı mevcudiyetlerini korumak amacıyla İran hâkimiyetini kabul etmek zorunda kaldı (Fraser, s. 260). Ardından Göklenler yağmacı bir topluluktan tarımla uğraşan yerleşik bir topluma geçmeye başladı (Burnes, II, 111). Bu olaylardan sonra komşuları olan ve daha güçlü bulunan Tekeler, Göklenler’e baskı uygularken İran hükümeti de saldırılarını sürdürdü (Fraser, s. 260).